אחדות ושבטיות[83]

ככל שיגדל קיבוץ הגלויות, ככל שיגדל מספר היושבים בארץ, עד שנגיע ל"כל יושביה עליה"[84] או לכל הפחות רובם, נתקרב למצב שהיובל והשמיטה יהיו מדאורייתא[84]. שמיטה ויובל יופיעו בכל תוקפם מתוך פגישה המונית הדדית של העם והארץ, וכן מתוך הזדהות שבטי ישראל עם חלקי הארץ השייכים להם[84]. לכן נצטוו בנות צלפחד להתחתן עם בני השבט שלהן, כדי שלא לגרום בלבול במהות השבטים, ש"לא תסב נחלה... מִמַּטֶּה אל מַטֶּה"[85], ולא לגרום טשטוש בערך הכללי של ישראל, שמתגלה כש"איש על מחנהו ואיש על דגלו"[86]. אין כאן פירוד חס ושלום, אלא השלמה של כל האורגניזם, כאשר כל אחד מוסיף לצד האחר מתוך שמירת היחודיות שלו[87]. אנו הולכים ונעשים "גוי אחד בארץ"[88], שנבנה מתוך הפירודיות השטחית של חוץ לארץ[89]. האחדות מתגלה מתוך דברים שהיו לפני־כן פירודים. קידוש השם עולה מתוך חילול השם[90].

נזכה למצב בו כל הגוונים של כלל־ישראל יתגלו יחד עד השיא העליון של בית־המקדש, בו כל ישראל מופיע כאחד. אף־על־פי שיש חילוקים בין תלמידי־חכמים לבין עמי־הארץ, — כשמתקבצים יחד שלוש פעמים בשנה, אז כולם בדרגת חברים מתוך קדושת "ירושלים הבנויה כעיר שחֻברה לה יחדו"[91], "שהיא עושה כל ישראל לחברים"[92]. קדושת ירושלים היא מעל החילוקים השונים, וכוללתם יחד, ולכן כשהם נפגשים במקור המקדשי הם מתבטלים בהיקף הכלל־ישראלי. בימינו, יותר ויותר אנו מתקרבים למצב של "גוי אחד בארץ", שהוא הביטוי החריף ביותר של שלמות העם, ומתוך־כך לגילוי שכינה בשלמותה.

"כי עין בעין יראו"[93]

"כי עין בעין יראו בשוב ד' ציון"[100]. לכאורה "עין בעין" הוא ביטוי סתום, איך אפשר לראות עין בעין? אלא, פירוש הדבר שיש לכוון את העין האנושית שלנו מול העין האלוהית, ואז רואים "בשוב ד' ציון"[101]. כמו־כן, יש ביטוי בתורה "פנים בפנים דבר ד' עמכם"[102]. הכוונה היא שיש שייכות ודבקות הדדית של שומע ומשמיע, רואה ונראה. על האדם לכוין פניו מול פני ד', לכוין את עינו מול העין האלוהית, מתוך שייכות ודבקות. אחרת, מופיעים כל מיני סיבוכים באמונה. העין האנושית היא מצומצמת, שטחית ומסלפת, "האדם יראה לעינים"[103], ועין ד' היא פנימית ועמוקה: "ד' יראה ללבב"[103]. כשאדם מכוין עינו לעין של מעלה, מסדר אותה כך שיסתכל מתוך העין של מעלה, אז הוא רואה "בשוב ד' ציון". אמנם יש הרבה סיבוכים וקשיים, ואף־על־פי־כן כשזוכים לכך, רואים ראיה ברורה "בשוב ד' ציון". וסוף כל הסיבוכים להתישר. "והיה העקב למישור"[104].

"והיה העקב למישור"[93]

"והיה העקב למישור והרכסים לבקעה. ונגלה כבוד ד', וראו כל בשר יחדו כי פי ד' דִּבֶּר"[104א]. כשרואים כי פי ד' דיבר, אז רואים את הישרות שבדברים. "אשר עשה האלהים את האדם ישר"[105]. ישראל נקראו ישרים והאבות נקראו ישרים, כפי שאומרת הגמרא "אברהם יצחק יעקב נקראו ישרים"[106], ביחס לדברי בלעם "תמת נפשי מות ישרים"[107]. פסוקים נוראים יוצאים מפיו של בלעם. אמנם הוא הגאון ברע, אבל בעל כרחו ניתן דבר ד' בפיו[108]. "את אשר ישים ד' בפי אתו אשמר לדבר"[109]. נמצאים אצלו גם פסוקים משיחיים, כגון "דרך כוכב מיעקב"[110], וגם פסוקים השייכים לאחרית הימים: "וקרקר כל בני שת"[111], זאת־אומרת כל האנושות[112]. כל האנושות תזדעזע, כפי שקורה הדבר כיום, שאנו יושבים פה והם יושבים שם ודנים עלינו בקונגרסים, ו"יושב בשמים ישחק ד' ילעג למו"[113]. ובהמשך "אוי מי יחיה משָּׂמו אל"[114], מי יוכל להתקיים אם יפריע לזיווג קודשא־בריך־הוא ושכינתיה![115]. הגויים רוצים להתנהג כלפינו כאילו הם בעלי־בית כאן! פעם אמנם היה כך, אבל כבר נגמר הדבר מאז קיבוץ גלויותינו. "וירא את ישראל שכן לשבטיו"[116], בלעם התרשם שיש כאן מין עם מיוחד — לא רק בודדים יחידים אלא צבור שוכן לשבטיו. ולעם הזה שורש ומקור: "כי מראש צרים אראנו"[117]. הוא מתרשם כל־כך מהגזע הזה, עד שהוא אומר: הלואי והייתי יכול לחיות איתם, או לכל הפחות למות איתם. "תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו"[107].

ברוך ד', עכשיו אנו בדרך התחיה, בעל כרחם ועל חמתם של הגויים. זה הכרח היסטורי אלוהי. מופיעה הישרות האמיתית, ומתוכה נהיה העקוב למישור. ישראל נקראו ישרים[118], ויש אפילו מקומות בהם הצנזורה מחקה "ישראל" וכתבה "ישורון". מכל מקום גם זה אמת. הישרות האנושית היסודית מתגלה באבות, ומתוך־כך בכל כלל־ישראל.

מהלך גאולתנו[10]

בפרק לו, אנו מוצאים תיאור עובדתי של הגאולה. מציאותנו בגלות היא חילול השם, כפי שנאמר בביטוי החריף: "ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי"[11]. אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם, ואוי לו לאב שהגלה את בניו[12]. כמובן, גלות זו באה מפני עוונות העם, אבל מכל־מקום היא גורמת לחילול השם. מה יאמרו הגויים! לכן "לא למענכם אני עשה בית ישראל"[13]. "יָדֹעַ לכם בושו והכלמו"[14]. "אם הייתי צריך להתחשב רק בכם, כמה זמן היה עלי לחכות עד שהייתם חוזרים בתשובה?!" מופיע ביטוי חזק: "לא למענכם! — בושו והכלמו"[14]. אבל זה הכרחי. אי־אפשר שהמצב הזה של בזיון יתמיד. "אין ברירה. קודם־כל עליכם לבוא הביתה". "ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות, והבאתי אתכם אל אדמתכם"[15]. "האויר של ארץ־ישראל יחכים אתכם[16], באמצעות תהליך של כמה דורות, עד אשר 'ואת רוחי אתן בקרבכם'[17]". אלה בירורים פרקטיים־עובדתיים ביותר. אחר־כך מופיעים פרקים על המלחמות הנוראות שיתרחשו בארץ, אולם קשה לעמוד על פרטיהם. לעומתם, פרק לו ברור לגמרי, ואת נבואה שנצרכה לדורות, לדור שלנו.

ישראל בתוך

גם ההפטרה שלנו[1] נצרכה לדורות, וענינה דומה למצב הפוליטי שלנו. היו אז שתי מעצמות גדולות במזרח התיכון, בבל ומצרים, במערב ובמזרח, שהתנגשו ביניהן, כשאנו נתונים באמצע, עד אשר יעלו "מושעים בהר ציון"[18]. בבל עורכת מצור על מצרים "הנני נתן לנבוכדראצר מלך בבל את ארץ מצרים"[19]. גם בימינו ישנן שתי מעצמות גדולות: אמריקה ורוסיה, וארץ־ישראל עומדת באמצע. תוכן ההפטרה קצת נפגש עם המצב שלנו. הפסוקים הראשונים בודאי שייכים לנו: "כה אמר ד' אלהים, בקבצי את בית ישראל מן העמים אשר נפצו בם, ונקדשתי בם לעיני הגוים, וישבו על אדמתם אשר נתתי לעבדי ליעקב. וישבו עליה לבטח ובנו בתים ונטעו כרמים..."[20]. צריכה להיות שימת לב לדברי הנביאים, כי אם נבואה זו נכתבה, סימן שהוצרכה לדורות. ואולי לדורות שלנו. יתכן שמצבנו מקביל לזה של בבל ומצרים. יתכן. נזכה לכך שד' יראנו בירור הענינים האלה בדורות הקרובים.

להפטרה[1]

אומות מתגרות

בהפטרה שלנו מופיע הטיפול במצרים ששייך לפרשת "וארא". "שים פניך על פרעה מלך מצרים והנבא עליו ועל מצרים כֻּלה"[2]. בתקופה ההיא, היתה התנגשות בין בבל למצרים, כמו היום בין אמריקה לרוסיה, וירמיהו הודיע שאין להתקשר עם מצרים.

"וישבו על אדמתם"

ההפטרה פותחת בשני הפסוקים האחרונים של הפרק הקודם[3]. יש לראות בימינו את קיום דברי נביאים אלו. "בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו: ... ציפית לישועה?"[4]. רש"י מפרש: "ציפית לישועה — לדברי הנביאים"[5], אבל הר"ן מוסיף עוד מִלה: "בימיך"[6]. תראה שדברי הנביאים מתקיימים בימיך. כך דברו אז, אבל עכשיו יותר קל לראות.

"כה אמר ד' אלהים: בקבצי את בית ישראל מן העמים אשר נפצו בם, ונקדשתי בם לעיני הגוים"[7]. זהו הענין שקורה עכשיו — קיבוץ גלויות. "וישבו על אדמתם אשר נתתי לעבדי ליעקב"[7]. בתחילה צריך להתקיים "וישבו על אדמתם". זה דומה לפסוק "וישבו שם וירשוה"[8] — כל מיני יהודים בלי בדיקה בערכם הרוחני, ורק אחר־כך "חזרע עבדיו ינחלוה, ואוהבי שמו ישכנו בה"[8]. כך הוא אצלנו: "וישבו עליה לבטח ובנו בתים ונטעו כרמים וישבו לבטח"[9]. בודאי שיש להוסיף ישיבות. גם הן שייכות לישוב הארץ. וכי יעלה על הדעת שיושבי הארץ יהיו עמי־הארץ? אבל היסוד הוא "וישבו על אדמתם", ומתוך שלשלת ההנהגה האלוהית של קיבוץ גלויות מתגלה "ונקדשתי בם לעיני הגוים"[7]. וכך הוא ביחזקאל פרק לו: "וקדשתי את שמי הגדול"[10]. ובמה? "והבאתי אתכם אל אדמתכם"[11]. וכשבאים לארץ יש לעסוק בהתישבות, כדי שהארץ תהיה בידינו ולא נניח אותה לשממה, כדברי הרמב"ן[12]. שני הפסוקים האלה הם היסוד והם הגישה לטיפול עם הגויים, מצרים ובבל, שמתחרות ומתגרות.

הרמת קרן ישראל

מתוך־כך אנו מגיעים לסיום ההפטרה: רוממות קרן ישראל. מתוך "בקבצי את בית ישראל מן העמים"[7] שבתחילת ההפטרה, אנו מגיעים ל"ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל... וידעו כי אני ד'"[13]